

OPH: Toiminnallista lukuiloa! Ideoita ja innostusta lastenkirjojen käyttöön varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Yhteenveto Suvi Ylösen koulutuksista (kevät ja syksy 2021)

Lukemisen merkitys

- Suomalaisen kiinnostus lukemiseen ja lapsille lukeminen on vähentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana
- Monilukutaitoisuuden (=kyky hankkia, luoda, hyödyntää ja arvioida tekstejä erilaissa ympäristöissä) merkitys on kasvanut
 - Monilukutaitoisuutta tarvitaan muun muassa kielen, symbolien ja kuvien tulkitsemiseen, sekä merkitysten luomiseen
 - Monilukutaito auttaa erilaisten medioiden toimintatapojen ymmärtämisessä ja mediaympäristöissä toimimisessa
- Lapselle/lapsen lukeminen on tärkeää, koska lukeminen muun muassa tukee mielikuvitusta ja oppimista, vahvistaa tunnetaitoja, sekä edistää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta

Lukumotivaation herättäminen

- Motivaatiota tukeva **palaute** = aito, konkreettinen ja asiaan (ei yksilöön) kohdennettu
- **Psykologisten perustarpeiden** huomioiminen
 - Autonomia
 - Lasta kiinnostavat kirjat
 - Kontrollin vähentäminen
 - Pätevyyden tunne
 - Sopiva vaikeustaso ja onnistumisen kokemukset
 - Ei lasten taitojen vertailua keskenään
 - Yhteenkuuluvuuden tunne
 - Lämmin ilmapiiri
 - Osallistumismahdollisuudet ja yhdessä tekeminen

Toiminnallinen lukeminen

Mitä toiminnallisella lukemisella tarkoitetaan?

- Toiminnallinen lukeminen
 - Lukeminen seikkailuna, jossa päästään tekemään ja kokemaan arkea kirjojen kautta
 - Aikuisen roolina elämyksellisten ja omakohtaisten kokemusten mahdollistaminen
 - Saman kirjan lukeminen monta kertaa tai vaihteittain
 - Keskeistä lukemisessa heittäytyminen, sekä myönteinen ja innostava suhtautuminen lukemiseen (esim. lukevat esikuvat)
 - Tavoitteena lukuilon ja -motivaation sytyttäminen

Lukuboksi-toimintamalli

- Esimerkki toiminnallisesta lukemisesta: varhaiskasvatuksen **Lukuboksi-toimintamalli**
 - Lapsia innostavien tehtävien ratkomiseen perustuva, mielikuvitteinen lukuseikkailu (kesto 6-8 viikkoa)
 - Materiaalina lastenkirjapaketti, joka sisältää ohjeistuksen ja ideoita toiminnan toteuttamiseksi
 - Tavoitteena osallistua ja onnistua yhdessä koko ryhmän kanssa, kielellisen ympäristön rikastaminen, sekä säännöllinen ja toiminnallinen lukeminen
 - Lukuboksi-toimintamalli on todettu toimivaksi keinoksi lasten lukumotivaation tukemiseen, mutta myös vanhempien osallistamiseen

Lisätietoja Lukubokseista löydät [täältä!](#)

Kuinka toiminnallinen
lukutuokio toteutetaan?

Kuinka toiminnallinen lukutuokio toteutetaan?

- Osallistujat toteuttivat koulutuksen aikana erilaisia **toiminnallisia lukutuokioita**
- Yhteistä lukutuokiolle oli lasten kiinnostuksen kohteiden ja lähiympäristön resurssien hyödyntäminen, sekä yhdessä tekeminen ja keskustelu
- Keskeistä **monipuoliset kirjavalinnat**, joiden kautta voitiin käsitellä haastaviakin teemoja (esim. ystävyys, erilaisuus, anteeksi pyytäminen, tunteet, kestävä elämäntapa)

Kuvien lähde:
Adlibris-verkkokirjakauppa

Kirjan valitseminen

- Lastenkirjaa valitessa on hyödyllistä pohtia:
 - Lukuhetken **kohderyhmä** ja lapsen **taitotaso**
 - Lukuhetken **tavoitteet** (esim. rentoutuminen vai kielen oppiminen)
 - Vallitsevat **arvot ja maailmantilanne** (esim. millaisia arvoja lastenkirja välittää)
 - Kirjan **kiinnostavuus** ja merkitys lapsen elämissaailmassa
 - **Näkökulma** lastenkirjan tarkastelulle (esim. aihe, kuvitus, tarina)

Halusin tarjota lapsille vetävän lukuelämyksen yhdistettynä vierasperäisiin kirjaimiin tutustumiseen.

Tarinan sisältöä kannattaa miettiä etukäteen: liian jännittävä satu voi aktivoida mielikuvitusta niin paljon, ettei lapsi rauhoitu.

Eräs lapsista toivoi kovasti, että löytäisin Mimmi Lehmä kirjoja. Kirjastokäynnillä käteeni osui sitten Mimmi Lehmä uimahallissa, joka on ollut mukana yhtenä kirjana tässä yhteisessä toiminnallisen lukuilon tehtävässä.

Osallistujien ideoita toiminnallisten lukutuokioiden toteuttamiseen

- Lähiympäristön tutkiminen ja moniaistisuus

*”Lapset saivat ensin metsäretkellä siililtä kirjeen, jossa siili kertoi elintavoistaan ja pyysi lapsia auttamaan talvipesän rakentamisessa siilin talviunia varten. Lapset rakensivat innokkaasti siilille pesän risuista ja lehdistä. Kun olimme aikamme tarkkailleet kasaa, siirryimme läheiselle kivelle tutustumaan mukanani olleeseen **Kasa-kirjaan**. Lapset olivat innokkaita kuulemaan, mitä tässä kirjassa kerrotaisiin kasasta (siilin pesästä).”*

*”Lapset pääsivät päiväkodin omaan vesileikkitilaan uimaan. Osa lapsista mietti uudessaan ja sukeltaessaan kuin Mimmi Lehmä, mitä vedelle tapahtuu, kun on uitu. Niinpä uimisen jälkeen lapset saivat ottaa tulpan pois uima-altaasta ja konkreettisesti nähdä mihin vedet valuivat. Kun uimahetket olivat takana, jatkoimme **Mimmi lehmä uimahallissa -kirjan** lukemista ja mietimme yhdessä, kuinka Mimmin ystävä Varis saisi kokea saman kuin Mimmi oli uimahallissa kokenut eli uimamerkin saaminen.”*

*”Viikoittaisella metsäretkellämme lapset huomasivat, että **Tunteet hukassa -materiaalin** kiukku siilinkin kuvasta löytyi samoja sieniä kuin maastakin. Lapset toivoivat kovasti, että voisimme myös maistaa sieniä, joten teimme erikseen sienestysretken. Ruokasieniä etsiessämme apuna oli **Mauri Korhosen kirja: Ruokasieni opas**.”*

Osallistujien ideoita toiminnallisten lukutuokioiden toteuttamiseen

- Luovat toiminnot ja osallistuminen

*”**Ötökkämaan tarinat –kirjan** ensimmäisen ötökkätarinan pohjalta tehdään oma Lantti ja Likakasa ötökkä sormiväreillä. Työn kuivuttua suunnitellaan ötökälle nimi tutusta ötökästä nimipyöräytyksellä eli vaihtamalla ensimmäisten tavujen 1-2 ensimmäistä kirjainta esim. Leppä Kerttu -Keppä Lerttu.”*

*”**Mörön unisukat -kirjasta** tuttu Mörrri kysyy lapsilta millaista unijuomaa se voisi valmistaa unettomia metsän asukkaita varten. Lapset keksivät omien lempivärien mukaan unijuomia kotitehtävänä. Tehdään unijuomista kuvat ja otetaan yhteinen kuva vinkiksi Mörrille.”*

*”Ensimmäisessä tapaamisessa koko luokan kanssa oppilaat kuuntelivat tarinan **kirjasta Yksisarvinen, joka ei pitänyt väreistä**. Kuuntelemista tukivat PP-kuvat kirjasta. Tarina herätti hyvää keskustelua erilaisuudesta ja samanlaisuudesta. Yhdessä pohdimme, kuinka vähän ystävyydellä onkaan tekemistä ulkonäön kanssa. Oppilaat pääsivät muovailemaan pahvilaatikkomaisemaan haluamansa eläimen, hahmon tai sarvekkaan. Toisella tapaamisella tutkimme pahvilaatikon hahmoja. Aloimme yhdessä saduttaen kehitellä tarinaa.”*

Osallistujien ideoita toiminnallisten lukutuokioiden toteuttamiseen

- Tietojen ja taitojen toiminnallinen oppiminen

”Tuokio alkaa niin, että lapsille ja opettajalle on istumapaikat lattialla. Lapset saavat etsiä kukin omalta pöydältään kuvia, missä hahmolla/tyypillä on kyseisen aiheen tunne. Kortit kootaan piirin keskelle lattialle. Tutkitaan mitä yhteistä kuvien ilmeissä on ja tehdään itse kyseinen ilme. Luetaan kirjasta ”Mitä tunteet ovat” kyseisen tunteen aukeama tai sivu.”

”Amandan huoli -kirjan lukemisen lomassa keskustelimme siitä millaisia huolia lapsilla voi olla. Puhuimme siitä kenelle huolet voi kertoa. Käsittelimme huolia myös kuvien avulla. Lapset saivat vuorollaan valita väärin päin olevista kuvakorteista yhden ja kertoa mitä kuvassa heidän mielestään tapahtuu. Sen jälkeen mietimme yhdessä miksi kyseinen tapahtuma voisi aiheuttaa huolta ja miltä se voisi tuntua.”

”Piirsimme yhdessä maailmankartan. Heijastin kuvan seinälle videotykin avulla ja lapset piirsivät vuorollaan ääriiviivat seinälle kiinnitetyille paperille. Merkitsin karttaan kirjan tapahtumapaikat joihin palasimme kun ne tulivat Eevin eläinmaailma -kirjassa vastaan.”

Vinkkejä lukemiseen erilaisissa tilanteissa

Innostaminen kirjojen pariin

- Lapsen valitsema kirja ja lukupaikka
- Kirjojen ”herättäminen eloon”
- Lukemisen näkyväksi tekeminen, esim. juliste luetuista kirjoista

Kirjallisuuskasvatus

- Kirjaraati ja lempikirjoihin tutustuminen
- Yhteistyö kirjaston kanssa
- Lapsiryhmässä esiinnousseet aiheet käsittelyyn kirjojen kautta, esim. kiusaaminen

Vuorovaikutustaidot

- Tunnetaitojen käsittely kirjojen kautta
- Fraaseja kirjoista näkyville, esim. miten pyytää kaveria leikkiin
- Roolileikit tai käsinuket

Ajanviete/siirtymätilanteet

- Lasten kulttuurissa pinnalla olevat aiheet
- Materiaaliltaan kestävät kirjat
- Kirjat, jotka eivät jää kesken

Vinkkejä lukemiseen erilaisissa tilanteissa

Rentoutuminen

- Tavanomaista pidemmät ja rauhallisemmat sadut
- Ääniin syventyminen

Toiminnan pohjustaminen

- Katsellaan aluksi vain kirjan kuvia
- Kirjat luovien toimintojen pohjana, esim. kirjan hahmon askartelu

Lukivalmiudet

- Tarinallinen leikkiminen
- Suuri fonttikoko ja sormen kuljettaminen sanojen päällä
- Sadutus

Äidinkielen/sanaston oppiminen

- Käsitteiden kohdalle pysähtyminen
- Luetun havainnollistaminen
- Kirjojen kuvista kertominen ja nimeäminen

Lukutottumusten luominen

- Kirjat ja opetussuunnitelma
 - Mahdollisia syitä lasten lukemattomuudelle on monia, esim. ajan ja tilan puute, tai lukemista ei itsessään pidetä tärkeänä varhaiskasvatuksen arjessa
 - Lastenkirjoja ja lukemista voidaan hyödyntää **opetussuunnitelman** toteutuksen tukena
 - Lukuhetket tukevat lasten **laaja-alaisten taitojen** kehittymistä (ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen)
- Lukutottumusten luominen
 - **Varhaiskasvatuksessa**, esim. lukemista tukevat rakenteet ja rauhallinen tila lukemiseen, kirjojen saatavuus, sekä tiimin yhteinen näkemys lukemisen tärkeydestä
 - **Lapsen kotona**, esim. kodin lukumyönteisyyden edistäminen, vanhempien taitojen ja kokemusten huomioiminen, sekä rutiinien tukeminen

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

OPH hankkeiden
tuotoksia löydät
[täältä!](#)

Tutustu muihin NMI:n
koulutuksiin osoitteessa
koju.nmi.fi